

ΠΑΝΟΣ ΛΑΖΑΡΑΤΟΣ
ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ
ΝΟΜΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΑΘΗΝΩΝ
Καψάλη 3, 10674 Αθήνα
Τηλ.210. 3620163
e-mail: info@lazaratos.gr

ΓΝΩΜΟΔΟΤΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

I. Ετέθη υπ' όψιν μου η υπ' αριθμ. 431/2018 απόφαση της Ολομελείας του Συμβουλίου της Επικρατείας δημοσιευθείσα την 26.02.2018. Ειδικότερα, με τις σκέψεις 20 και 21 της εν λόγω αποφάσεως, έγιναν δεκτά τα εξής:

«20. Επειδή, στην προκειμένη περίπτωση, η διάγνωση της αντισυνταγματικότητας των διατάξεων της περιπτώσεως 27 της υποπαραγράφου Γ.1 της παραγράφου Γ του άρθρου πρώτου του ν. 4093/2012, με τις οποίες μειώθηκαν οι αποδοχές των ιατρών του Ε.Σ.Υ., και των διατάξεων της αποφάσεως οικ. 2/83408/022/14.11.2012 του Αναπληρωτή Υπουργού Οικονομικών, με τις οποίες οι μειώσεις αυτές επιβλήθηκαν αναδρομικά από 1.8.2012, θα συνεπήγετο υποχρέωση της Διοικήσεως να συμμορφωθεί με αναδρομική καταβολή των αποδοχών που περιεκόπησαν, βάσει των αντισυνταγματικών αυτών διατάξεων, όχι μόνο στους προσφεύγοντες (για το χρονικό διάστημα από την έκδοση των προσβαλλόμενων πράξεων και εντεύθεν), αλλά και σε ιδιαίτερος ευρύ κύκλο προσώπων που αφορά η παρούσα πρότυπη δίκη (βλ. έγγραφα Α2α/Γ.Π.οικ/23.11.2015 του Υπουργείου Υγείας και 2/70311/ΔΠΓΚ/20.11.2015 του Υπουργείου Οικονομικών προς το Δικαστήριο, κατά τα οποία στο τέλος του έτους 2014 υπηρετούσαν στο Ε.Σ.Υ. συνολικά 21.300 ιατροί, βλ. και όμοιο έγγραφο ΓΠΒ1β/87044/17.11.2015 του Υπουργείου Υγείας, κατά το οποίο το σύνολο των ιατρών του Ε.Σ.Υ. στην επικράτεια, χωρίς την 4η και 5η Υ.Πε, για τις οποίες δεν υπάρχουν στοιχεία, ανερχόταν τον Σεπτέμβριο του 2015 σε 18.019). Εν όψει των δεδομένων τούτων, το Δικαστήριο, μετά στάθμιση του δημοσίου συμφέροντος, αναφερομένου στην οξυμμένη δημοσιονομική κρίση και στην κοινώς γνωστή ταμειακή δυσχέρεια του ελληνικού Κράτους, ορίζει ότι οι συνέπειες της αντισυνταγματικότητας των επίμαχων διατάξεων θα επέλθουν μετά τη δημοσίευση της αποφάσεως του επί

της κρινόμενης προσφυγής. Οίκοθεν νοείται ότι για τους τέσσερις πρώτους εκ των προσφευγόντων και όσους άλλους έχουν ασκήσει ένδικα μέσα ή βοηθήματα μέχρι το χρόνο δημοσιεύσεως της αποφάσεως, η διαγνωσθείσα αντισυνταγματικότητα θα έχει αναδρομικό χαρακτήρα. Κατά συνέπεια, δεν μπορεί να γίνει επίκληση της αντισυνταγματικότητας των διατάξεων αυτών για τη θεμελίωση αξιώσεων άλλων ιατρών του Ε.Σ.Υ. που αφορούν περικοπείσες, βάσει των εν λόγω διατάξεων, αποδοχές τους, ή για τη θεμελίωση αιτημάτων επιστροφής των περικοπείσων αυτών αποδοχών, για χρονικά διαστήματα προγενέστερα του χρονικού σημείου δημοσιεύσεως της εκδοθησόμενης επί της κρινόμενης προσφυγής αποφάσεως. Η άποψη αυτή δεν συγκρούεται ούτε με το άρθρο 20 παρ. 1 του Συντάγματος περί της αξιώσεως δικαστικής προστασίας, ούτε με τα άρθρα 6 παρ. 1 της Ε.Σ.Δ.Α. και 1 του Πρώτου Προσθέτου Πρωτοκόλλου αυτής, διότι αφ' ενός μεν η αναδρομικότητα των συνεπειών των αποφάσεων του Συμβουλίου της Επικρατείας δεν είναι αυτονόητη και αποκλειστική κάθε άλλης ρυθμίσεως, αφ' ετέρου δε με τον ως άνω τιθέμενο περιορισμό δεν διαταράσσεται η δίκαιη ισορροπία μεταξύ των απαιτήσεων του γενικού συμφέροντος και της προστασίας των δικαιωμάτων των διοικουμένων, εφ' όσον αυτοί δεν αποστερούνται των δικαιωμάτων τους, τα οποία απλώς περιορίζονται, για τους προαναφερόμενους λόγους επιτακτικού δημοσίου συμφέροντος (πρβλ. ΣΕ 4741/2014 Ολομ. σκ. 26, 2288/2015 σκ. 25). Κατά την γνώμη, όμως, του Συμβούλου Ηλία Μάζου, το Δικαστήριο δεν έχει την εξουσία προσδιορισμού των έναντι των τρίτων αποτελεσμάτων της εκδοθησομένης επί της κρινομένης προσφυγής αποφάσεώς του. Και τούτο διότι για τον περιορισμό των δικαιωμάτων των διοικουμένων, τον οποίο συνεπάγεται η άσκηση της εξουσίας αυτής, όπως δέχεται η πλειοψηφήσασα άποψη, απαιτείται σχετική πρόβλεψη στον νόμο, η δε διάταξη του άρθρου 50 παρ. 3β του π.δ/τος 18/1989, η οποία επιτρέπει τον περιορισμό της αναδρομικότητας των συνεπειών αποφάσεως επί αιτήσεως ακυρώσεως, δεν είναι δεκτική αναλογικής εφαρμογής και στην περίπτωση άλλου ενδίκου βοηθήματος, όπως εν προκειμένω, και μάλιστα εις βάρος των συμφερόντων τρίτων.

21. Επειδή, κατ' ακολουθίαν, πρέπει να γίνει δεκτή η κρινόμενη προσφυγή και οι ασκηθείσες παρεμβάσεις, να ακυρωθούν οι προσβαλλόμενες μισθοδοτικές καταστάσεις και να παραπεμφθεί η υπόθεση στη Διοίκηση προς διενέργεια των νομίμων, περαιτέρω δε πρέπει να ορισθεί ως χρονικό σημείο επελεύσεως των αποτελεσμάτων της διαγνωσθείσας αντισυνταγματικότητας των επίμαχων διατάξεων ο χρόνος δημοσιεύσεως της παρούσας αποφάσεως.».

II. Ερωτήματα.

Επί τη βάσει των ανωτέρω, μου ετέθησαν τα ακόλουθα ερωτήματα:

1^ο. Είναι επιτρεπτή και με ποιον τρόπο η προσβολή της ΟΛΣΤΕ 431/2018, κατά το μέρος που διέγινωσε ότι οι συνέπειες της αντισυνταγματικότητας των κρίσιμων κανόνων δικαίου επέρχονται, για τους ιατρούς του Ε.Σ.Υ.-μη διαδίκους στην εν λόγω υπόθεση, μετά τη δημοσίευση της αποφάσεως αυτής;

2^ο. Δυνάμει των διατάξεων του Μέρους ΣΤ΄ του ν. 4472/2017 έλαβαν χώρα νέες μισθολογικές ρυθμίσεις αφορώσες και τους Ιατρούς του Ε.Σ.Υ. Επί τη βάσει του δεδομένου αυτού και λαμβάνοντας υπ΄ όψιν ότι δεν έχει κριθεί η συνταγματικότητα των εν λόγω διατάξεων, μεταβάλλεται η απάντηση στο υπό 1 ερώτημα;

III. Επί του πρώτου (1^{ου}) ερωτήματος.

1. Με την ΟΛΣΤΕ 431/2018, κατά την κρατήσασα γνώμη, όπως τούτη διατυπώθηκε στην 20^η σκέψη, κρίθηκε με δύναμη δεδικασμένου ότι *«δεν μπορεί να γίνει επίκληση της αντισυνταγματικότητας των διατάξεων αυτών για τη θεμελίωση αξιώσεων άλλων ιατρών του Ε.Σ.Υ. που αφορούν περικοπείσες, βάσει των εν λόγω διατάξεων, αποδοχές τους, ή για τη θεμελίωση αιτημάτων επιστροφής των περικοπεισών αυτών αποδοχών, για χρονικά διαστήματα προγενέστερα του χρονικού σημείου δημοσιεύσεως της εκδοθησόμενης επί της κρινόμενης προσφυγής αποφάσεως».*

Η εν λόγω δικαστική κρίση φαίνεται, εκ πρώτης όψεως, να είναι αδιάστικτη, καταλαμβάνουσα τα πάσης φύσεως ένδικα βοηθήματα (συμπεριλαμβανομένων και των αγωγών) που τυχόν ασκούνται μετά τη δημοσίευση της ΟΛΣΤΕ 431/2018 (ήτοι μετά την 26.02.2018) και αφορούν σε αξιώσεις άλλων ιατρών του Ε.Σ.Υ. - μη διαδίκων για επιστροφή των περικοπεισών αποδοχών τους κατά τα χρονικά διαστήματα που προηγήθηκαν της δημοσιεύσεως της αποφάσεως αυτής.

Συνεπώς, οι πιθανότητες ευδοκιμήσεως τυχόν ασκουμένων αγωγών από ιατρούς – μη διαδίκους στην υπόθεση της ΟΛΣΤΕ 431/2018 και μη έχοντες ασκήσει ένδικο μέσο ή βοήθημα μέχρι το χρόνο δημοσιεύσεως της ΟΛΣΤΕ 431/2018 είναι εξαιρετικά περιορισμένες. Και τούτο διότι, η διαγνωσθείσα

αντισυνταγματικότητα των οικείων διατάξεων νόμου δεν έχει αναδρομικό χαρακτήρα, κατά το ad hoc δεδικασμένο της ΟΛΣΤΕ 431/2018.

2. Οι αποφάσεις της Ολομέλειας του Συμβουλίου της Επικρατείας δεν προσβάλλονται, κατά την έννομη τάξη μας, με εσωτερικό ένδικο μέσο.

3. Εν προκειμένω, είναι, κατά την εκτίμησή μου, επιτρεπτή η απευθείας (δίχως άσκηση αγωγής ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων) προσφυγή των ιατρών του Ε.Σ.Υ. - μη διαδίκων στην υπόθεση επί της οποίας εκδόθηκε η ΟΛΣΤΕ 431/2018 ενώπιον του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (στο εξής: ΕΔΔΑ), επιδιώκοντας αφενός την αναγνώριση της εις βάρος τους παραβίασεως των άρθρων 6 και 13 της ΕΣΔΑ (δικαίωμα σε δίκαιη δίκη και σε αποτελεσματικό ένδικο βοήθημα) αφετέρου την διαπίστωση της παραβίασεως του άρθρου 1 του Πρώτου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου της ΕΣΔΑ (δικαίωμα στην προστασία της περιουσίας).

4. Το κρίσιμο και εν προκειμένω, ανακύπτων νομικό ζήτημα αφορά στην πλήρωση της προϋποθέσεως παραδεκτού που θέτει η παρ. 1 του άρθρου 35 της Ευρωπαϊκής Συμβάσεως των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (στο εξής: ΕΣΔΑ), σύμφωνα με την οποία ορίζεται, μεταξύ άλλων, ότι «το Δικαστήριο δεν μπορεί να επιληφθεί προσφυγής παρά μόνον αφού εξαντληθούν τα εσωτερικά ένδικα μέσα».

Εντούτοις, ο κανόνας, ο οποίος αφορά στην εξάντληση των εσωτερικών ενδίκων μέσων και διατυπώνεται στο άρθρο 35 παρ. 1 της ΕΣΔΑ, ερείδεται στην παραδοχή ότι **στην εκάστοτε εθνική έννομη τάξη θα πρέπει να υπάρχει ένα, πρακτικώς και νομικώς, αποτελεσματικό ένδικο μέσο διαθέσιμο για την αντιμετώπιση της φερόμενης παραβίασεως** (βλ. Kudla κατά Πολωνίας, [GC], αρ. 30210/96, §152, CEDH 2000-XI).

Παρατηρείται δε, ότι ο κανόνας αυτός επιβάλλει στους προσφεύγοντες την προγενέστερη εξάντληση όλων των εσωτερικών ενδίκων μέσων, **υπό την προϋπόθεση ότι τούτα είναι αποτελεσματικά και επαρκή** (πρβλ. Fressoz et Roire κατά Γαλλίας, [GC], αρ. 29183/95, §37, CEDH 1999-I). Παγίως το ΕΔΔΑ τονίζει ότι «προς εξάντληση ένδικα μέσα», υπό την έννοια της παρ. 1 του άρθρου 35 της ΕΣΔΑ, **θεωρούνται μόνον τα ένδικα μέσα εκείνα, τα οποία είναι στην πράξη (και in concreto) προσιτά στον εκάστοτε προσφεύγοντα και όχι μόνον τα θεωρητικώς και de lege lata**

προβλεπόμενα στο εθνικό δικονομικό δίκαιο (πρβλ. ΕΔΔΑ, Kuric κ.ά. κ. Σλοβενίας (Ευρεία Σύνθεση), 28-6-2012, παρ. 286).

Συνεπώς, η **αποτελεσματικότητα των ενδίκων μέσων, όπως και η διαθεσιμότητα αυτών, αποτελούν έκφανση της αρχής σύμφωνα με την οποία τα ένδικα μέσα οφείλουν να είναι πρακτικώς και όχι μόνον στη θεωρία προσβάσιμα**. Αν η «διαθεσιμότητα» αναφέρεται βασικά στην πραγματική δυνατότητα του προσφεύγοντος να ασκήσει το ένδικο μέσο, ο όρος «αποτελεσματικότητα» περιγράφει την «προσβασιμότητα» σε ένα άλλο επίπεδο, ήτοι αυτό **της πιθανότητας νομικής ευδοκιμήσεως του ενδίκου μέσου**.

Η ύπαρξη τέτοιων αποτελεσματικών και νομικώς ευδοκιμήσιμων ενδίκων μέσων πρέπει να κατοχυρώνεται **με επαρκή βεβαιότητα, διαφορετικά δεν συντρέχει η προϋπόθεση της προσβασιμότητας και της αποτελεσματικότητας** (βλ. Βαλλιανάτος κλπ. κατά Ελλάδος, αρ. 29381/09 και 32684/09, §51 , 10 Σεπτεμβρίου 2010).

Σημειωτέον δε ότι, ουδέν νομολογιακό παράδειγμα επιτυχούς ασκήσεως εσωτερικού ενδίκου μέσου υφίσταται σε αντίστοιχες περιπτώσεις (πρβλ. ΕΔΔΑ, Sampanis κ.ά. κ. Ελλάδος, 5-6-2008).

Άλλωστε, στην περίπτωση που η ερμηνεία του εσωτερικού δικαίου είναι απολύτως αντίθετη με εκείνη που διασφαλίζει τα συμφέροντα του προσφεύγοντος και που θα υποστήριζε ο ίδιος ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων, το ΕΔΔΑ τάσσεται υπέρ της θέσεως ότι η εθνική έννομη τάξη δεν καταλείπει περιθώρια και κατά μείζονα λόγο, δεν επιβάλλει την άσκηση ενδίκων μέσων ενώπιον των αρμόδιων εθνικών δικαιοδοτικών οργάνων, ενόσω αυτά είναι καταδικασμένα σε απόρριψη (βλ. ΕΔΔΑ, Kozak κ. Πολωνίας, 2-3-2010). Εξάλλου, επί αναλόγων περιπτώσεων κατά τις οποίες ο προσφεύγων βάλλει ευθέως κατά νόμου, το ΕΔΔΑ έχει κρίνει κατά κανόνα ότι τα περιθώρια για άσκηση εσωτερικών ενδίκων μέσων είναι περιορισμένα, εφόσον η εθνική έννομη τάξη δεν αναγνωρίζει τη δυνατότητα ατομικής προσφυγής ενώπιον συνταγματικού ή άλλου δικαστηρίου (βλ. ΕΔΔΑ Iordachi κ.ά. κ. Μολδαβίας).

5. Στην παρούσα υπόθεση, με την ΟΛΣΤΕ 431/2018 κρίθηκαν αντισυνταγματικές οι επίμαχες διατάξεις επί τη βάσει των οποίων μειώθηκαν οι αποδοχές των ιατρών του Ε.Σ.Υ. αναδρομικά από 1.8.2012.

Ωστόσο, η ως άνω απόφαση τοποθέτησε ως χρονικό σημείο επελεύσεως των αποτελεσμάτων της διαγνωσθείσης αντισυνταγματικότητας των κρίσιμων διατάξεων έναντι τρίτων μη διαδίκων, τον χρόνο δημοσίευσής της, ήτοι από την 26.02.2018 και εφεξής.

Τούτη η κρίση της δικαστικής αποφάσεως στέρησε ευθέως από οιονδήποτε ζημιωθέντα - ιατρό του Ε.Σ.Υ., μη διάδικο στην προκειμένη υπόθεση αλλά και μη έχοντα ασκήσει συναφές ένδικο βοήθημα μέχρι την 26.02.2018, το δικαίωμα ασκήσεως οιοδήποτε ενδίκου βοηθήματος και δη αγωγής αποζημιώσεως ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων, αφού οιαδήποτε νομική ενέργεια θα ήταν εξαρχής καταδικασμένη σε απόρριψη. Κατ' αυτόν τον τρόπο, η διεκδίκηση οιοδήποτε ζημιωθέντος – ιατρού του Ε.Σ.Υ., μη διαδίκου στην προκειμένη υπόθεση αλλά και μη έχοντος ασκήσει συναφές ένδικο βοήθημα μέχρι την 26.02.2018 περί επιστροφής των παρανόμως περικοπείσων αποδοχών από 1.08.2012 έως και 26.02.2018 κατέστη νομικώς και εν τοις πράγμασι αδύνατη.

Κατά τούτο, η εν λόγω κατηγορία προσώπων (ιατροί του Ε.Σ.Υ., μη διάδικοι στην υπόθεση της ΟΛΣΤΕ 431/2018 αλλά και μη έχοντες ασκήσει συναφές ένδικο βοήθημα μέχρι την 26.02.2018) δεν διαθέτει αποτελεσματικό και δυνάμενο να οδηγήσει σε ικανοποίηση του δικαιώματός τους ένδικο μέσο, προκειμένου να διεκδικήσει την επιστροφή των παρανόμως περικοπείσων αποδοχών από 1.08.2012 έως και 26.02.2018. Και τούτο διότι, η άσκηση οιοδήποτε εσωτερικού ενδίκου βοηθήματος - μέσου είναι εξαρχής, κατά κανόνα και άνευ ετέρου καταδικασμένη σε απόρριψη λόγω της προαναφερθείσης κρίσεως των σκέψεων 20-21 της ΟΛΣΤΕ 431/2018 (βλ. ΕΔΔΑ, Rodic κ.α. κ. Βοσνίας-Ερζεγοβίνης, 27-5-2008).

6. Πλέον των ανωτέρω, ο αλυσιτελής χαρακτήρας τυχόν ασκουμένης αγωγής ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων και υπό αυτήν την έννοια, η, κατά την παρ. 1 του άρθρου 35 της ΕΣΔΑ, παραδεκτή προσφυγή ενώπιον του ΕΔΔΑ άνευ προηγουμένης ασκήσεως σχετικής αγωγής στοιχεί και με την σχετικώς διαμορφωθείσα νομολογία της Ολομελείας του Συμβουλίου της Επικρατείας

επί αναλόγων υποθέσεων. Ειδικότερα, με τις **ΟΛΣΤΕ 4741/2014** (σκ. 26-27) και **ΟΛΣΤΕ 2288/2015** (σκ. 25), έχει κριθεί ad hoc ότι «δεν μπορεί να γίνει επίκληση της αντισυνταγματικότητας των διατάξεων αυτών για τη θεμελίωση αποζημιωτικών αξιώσεων άλλων μελών του Διδακτικού και Ερευνητικού Προσωπικού των Α.Ε.Ι., που αφορούν περικοπείσες, βάσει των εν λόγω διατάξεων, αποδοχές τους για χρονικά διαστήματα προγενέστερα του χρονικού σημείου δημοσίευσης της παρούσης αποφάσεως».

Συνεπώς, δια των κρίσιμων και απόλυτων διατυπώσεων της νομολογίας της Ολομελείας του Συμβουλίου της Επικρατείας καθίσταται σαφές ότι τυχόν ασκούμενη αγωγή αποζημιώσεως, κατ' επίκληση της αντισυνταγματικότητας των οικείων κανόνων δικαίου και αφορώσα χρονικό διάστημα προγενέστερο της δημοσίευσης της ΟΛΣΤΕ 431/2018, είναι καταδικασμένη σε απόρριψη.

7. Υπό αυτό το πρίσμα, κατά την ορθότερη ερμηνευτική προσέγγιση της παρ. 1 του άρθρου 35 της ΕΣΔΑ, επιτρεπτός οι θιγόμενοι ιατροί του Ε.Σ.Υ., μη διάδικοι στην υπόθεση της ΟΛΣΤΕ 431/2018 αλλά και μη έχοντες ασκήσει συναφές ένδικο βοήθημα μέχρι την 26.02.2018, μπορούν να προσφύγουν ενώπιον του ΕΔΔΑ, δίχως να απαιτείται η προηγούμενη προσφυγή τους ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων.

Τούτη η θέση επιρρωνύεται και από το νομολογιακώς, κατά το ΕΔΔΑ, διαπιστωθέν γεγονός ότι η έκδοση αμετακλήτου δικαστικής αποφάσεως επί αγωγών αποζημιώσεως από τα διοικητικά δικαστήρια, κατόπιν διεξαγωγής τριών τουλάχιστον δικών (πρωτοβάθμιο, δευτεροβάθμιο και αναιρετικό δικαστήριο), είναι εξαιρετικά μακρόχρονη, ξεπερνώντας κατά κανόνα το χρονικό διάστημα των δέκα ετών. Κατ' αποτέλεσμα, **η υποχρέωση διεξαγωγής μίας αλυσιτελούς** (λόγω βέβαιης απορρίψεως σε συμμόρφωση προς την ΟΛΣΤΕ 431/2018) **και υπερβολικά μακρόχρονης** (κατά μέσο όρο, υπερβαίνουσας τη δεκαετία) **δικαστικής διαδικασίας δεν εμπίπτει εννοιολογικώς και τελολογικώς στην, κατά την παρ. 1 του άρθρου 35 της ΕΣΔΑ, «εξάντληση των εσωτερικών ενδίκων μέσων».**

IV. Επισήμανση σε σχέση με το πρώτο (1^ο) ερώτημα: Μη υποχρέωση αλλά δυνατότητα παράλληλης αγωγής.

Το γεγονός ότι οι ιατροί **δεν έχουν υποχρέωση** να ασκήσουν αγωγή αποζημιώσεως προ της προσφυγής προ της προσφυγής στο ΕΔΔΑ δεν

σημαίνει ότι δεν έχουν **το δικαίωμα**, παράλληλα προς την άμεση προσφυγή στο ΕΔΔΑ, να ασκήσουν και αποζημιωτική αγωγή.

Η παράλληλη αυτή άσκηση αγωγής φαίνεται, μάλιστα, σκόπιμη για τους ακόλουθους ιδίως λόγους:

- 1. Διότι**, μειώνει τις πιθανότητες περαιτέρω παραγραφής μισθολογικών αξιώσεων.
- 2. Διότι**, το ΕΔΔΑ επιδικάζει μόνον εύλογη αποζημίωση και όχι πλήρη.
- 3. Διότι**, η παράλληλη άσκηση αγωγής συμβάλλει στην οικονομία της διαδικασίας.

Οι ιατροί θα πρέπει να επιδιώξουν να αναβάλουν την εκδίκαση της αγωγής τους μέχρι την απόφαση του ΕΔΔΑ, έχοντας, όμως, έτσι με ασφάλεια διακόψει την παραγραφή. **Τυχόν ευνοϊκή απόφαση του ΕΔΔΑ θα χρησιμεύσει προφανώς στην αποζημιωτική δίκη.** Αλλά ακόμα και αν η πρωτόδικη απόφαση εις βάρος των ιατρών εκδοθεί προ της ευνοϊκής αποφάσεως του ΕΔΔΑ, οι ιατροί θα έχουν δικαίωμα εφέσεως. Τυχόν δε, τελεσίδικη εις βάρος τους απόφαση θα μπορεί να βληθεί με τα ένδικα μέσα της αιτήσεως αναίρεσεως και ιδίως της αιτήσεως αναθεωρήσεως (πρβλ. άρθρα 103 και 105Α ΚΔΔικ αναλογικώς).

Απάντηση επί του πρώτου (1^{ου}) ερωτήματος.

Οι ιατροί του Ε.Σ.Υ., μη διάδικοι στην υπόθεση της ΟΛΣΤΕ 431/2018 αλλά και μη έχοντες ασκήσει συναφές ένδικο βοήθημα μέχρι την 26.02.2018 δεν είναι ούτε δογματικώς αλλά ούτε και νομολογιακώς υποχρεωμένοι να ασκήσουν αγωγή ενώπιον των κατά τόπον αρμοδίων Διοικητικών Πρωτοδικείων, κατ' επίκληση της διαγνωσθείσης από την ΟΛΣΤΕ 431/2018 αντισυνταγματικότητας των οικείων διατάξεων, που αφορούν περικοπείσες αποδοχές τους για χρονικά διαστήματα προγενέστερα του χρονικού σημείου δημοσιεύσεως της παρούσης αποφάσεως. Έχουν εντούτοις, τέτοιο δικαίωμα. (Βλ. ανωτέρω υπό IV).

Επιτρεπτός μπορούν να προβάλουν τις σχετικές αιτιάσεις τους απευθείας ενώπιον του ΕΔΔΑ, προκειμένου η διαγνωσθείσα από την

ΟΛΣΤΕ 431/2018 αντισυνταγματικότητα να έχει αναδρομικό χαρακτήρα και η αναδρομική καταβολή των αποδοχών που περιεκόπησαν βάσει των οικείων κανόνων δικαίου να ισχύσει ενιαίως, όπως είναι και δογματικώς ορθό, για το σύνολο των ιατρών του Ε.Σ.Υ. (αδιακρίτως του κατά πόσον είχαν την ιδιότητα των διαδίκων στην υπόθεση της ΟΛΣΤΕ 431/2018 ή είχαν ασκήσει συναφές ένδικο βοήθημα μέχρι την 26.02.2018).

V. Απάντηση επί του δευτέρου (2^{ου}) ερωτήματος.

Η απάντηση επί του πρώτου (1^{ου}) ερωτήματος και δη επί της δυνατότητας απευθείας προσφυγής ενώπιον του ΕΔΔΑ δίχως προηγούμενη άσκηση σχετικής αγωγής, δεν μεταβάλλεται λόγω θέσεως εν ισχύι των διατάξεων του Μέρους ΣΤ΄ του ν. 4472/2017, για τους ακόλουθους επιμέρους λόγους:

1. Διότι, η επί του παρόντος ενώπιον του ΕΔΔΑ μόνη παραδεκτώς αγόμενη διαφορά εστιάζεται αποκλειστικώς στα κριθέντα με την ΟΛΣΤΕ 431/2018 και δη στην αντισυνταγματικότητα των διατάξεων της περιπτώσεως 27 της υποπαραγράφου Γ.1 της παραγράφου Γ του άρθρου πρώτου του ν. 4093/2012 και των διατάξεων της αποφάσεως οικ. 2/83408/022/14.11.2012 του Αναπληρωτή Υπουργού Οικονομικών.

Συνεπώς, η δίκη ενώπιον του ΕΔΔΑ δεν επηρεάζεται και δεν στερείται αντικείμενου εξαιτίας των νεοπαγών διατάξεων του Μέρους ΣΤ΄ του ν. 4472/2017, δοθέντος ότι αντικείμενο αυτής αποτελούν οι διατάξεις που κρίθηκαν ως αντισυνταγματικές με την ΟΛΣΤΕ 431/2018. Ειδικότερα, το ΕΔΔΑ θα κληθεί να κρίνει ιδίως επί του ζητήματος κατά πόσον είναι σύμφωνος με τους κανόνες της ΕΣΔΑ ο περιορισμός της αναδρομικότητας των συνεπειών μίας δικαστικής αποφάσεως που κηρύσσει διατάξεις νόμου αντισυνταγματικές μόνον σε συγκεκριμένο κύκλο προσώπων (διαδίκους) και όχι στο σύνολο των θιγομένων από τις διατάξεις αυτές.

2. Διότι, οι νεοπαγείς κανόνες του Μέρους ΣΤ΄ του ν. 4472/2017, ούτε τύποις αλλά ούτε και ουσία δύνανται να αποτελούν αντικείμενο του δικανικού συλλογισμού του ΕΔΔΑ. **Τυχόν λήψη υπ΄ όψιν τούτων από το Δικαστήριο του Στρασβούργου ενδεχομένως να λάβει χώρα μόνον ως αφηγηματικώς λεγόμενο δεδομένο (obiter dictum) και πάντως όχι ως στοιχείο του δικανικού συλλογισμού.**

3. Διότι, το γεγονός ότι δεν έχει διαγνωσθεί μέχρι σήμερα η (αντι)συνταγματικότητα των διατάξεων του Μέρους ΣΤ΄ του ν. 4472/2017 και τούτες συνεχίζουν να εφαρμόζονται δεν αίρει την δυνατότητα των θιγομένων ιατρών να προσφύγουν ενώπιον του ΕΔΔΑ στρεφόμενοι κατ' ουσίαν κατά του περιορισμένου αναδρομικού αποτελέσματος της ΟΛΣΤΕ 431/2018.

4. Διότι, το νομικό ζήτημα της συμφωνίας των κριθέντων δια της ΟΛΣΤΕ 431/2018 με τις διατάξεις της ΕΣΔΑ είναι όλως διάφορο εν σχέσει προς το νομικό ζήτημα της (αντι)συνταγματικότητας των διατάξεων του Μέρους ΣΤ΄ του ν. 4472/2017, το οποίο, πάντως, θα πρέπει να κριθεί άπαξ από εθνικό δικαστήριο προτού αχθεί προς κρίση ενώπιον του ΕΔΔΑ ως προς τη συμφωνία του με τους κανόνες της Συμβάσεως.

5. Διότι, εν πάση περιπτώσει, λαμβάνοντας υπ' όψιν το δεδικασμένο της ΟΛΣΤΕ 431/2018 και ιδίως τις σκ. 13 και 17, ως προς την ιδιαιτερότητα του υπηρεσιακού καθεστώτος και του λειτουργήματος των ιατρών Ε.Σ.Υ., ανακύπτει ζήτημα (αντι)συνταγματικότητας και των διατάξεων του Μέρους ΣΤ΄ του ν. 4472/2017, με αποτέλεσμα να μην μπορεί βασίμως να περιορισθεί το αναδρομικό αποτέλεσμα της διαγνωσθείσης με την ΟΛΣΤΕ 431/2018 αντισυνταγματικότητας μέχρι το χρονικό σημείο ενάρξεως της ισχύος του ν. 4472/2017 (ήτοι μόνον για τα έτη 2012 έως 2017).

Τουναντίον, εφ' όσον μέχρι και σήμερα η περικοπή αποδοχών των ιατρών του Ε.Σ.Υ. συνεχίζει να λαμβάνει χώρα, επί τη βάσει αντισυνταγματικών διατάξεων επικαιροποιημένων και διατηρουμένων εν ισχύι και δια του ν. 4472/2017, η προσφυγή ενώπιον του ΕΔΔΑ πρέπει να μνημονεύει και αυτό το ζήτημα, ώστε επί τυχόν, έμμεσης έστω κρίσεως επ' αυτού από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο, οι περικοπείσες αποδοχές να επιστραφούν στο σύνολό τους και δη για όλο το χρονικό διάστημα από 1.08.2012 έως και το χρονικό σημείο επαναφοράς της μισθοδοσίας των ιατρών του Ε.Σ.Υ. στην κατάσταση που υφίστατο προ της εφαρμογής των αντισυνταγματικών περικοπών της 1.08.2012.

Απάντηση επί του δευτέρου (2^{ου}) ερωτήματος.

Η απάντηση επί του πρώτου (1^{ου}) ερωτήματος και δη επί της δυνατότητας απευθείας προσφυγής ενώπιον του ΕΔΔΑ δίχως προηγούμενη άσκηση σχετικής αγωγής δεν μεταβάλλεται λόγω θέσεως εν ισχύι των διατάξεων του Μέρους ΣΤ΄ του ν. 4472/2017.

Και τούτο διότι, ο ν. 4472/2017 θεσπίζει κανόνες δικαίου, οι οποίοι δεν αποτέλεσαν αντικείμενο της ΟΛΣΤΕ 431/2018, ενώ, καθ' ο μέρος τούτοι υιοθετούν κατά το γράμμα και το πνεύμα τους τις κριθείσες δια της ΟΛΣΤΕ 431/2018, αντισυνταγματικές διατάξεις, δεν αίρουν την υποχρέωση επιστροφής των μέχρι και σήμερα παρακρατηθεισών μισθολογικών αποδοχών στο σύνολό τους, ακόμη και κατόπιν του χρονικού σημείου ενάρξεως της ισχύος του ν. 4472/2017.

Αθήνα, 28 Μαρτίου 2018
Ο γνωμοδοτών καθηγητής